

SCIENTIFIC PAPERS
OF THE UNIVERSITY OF PARDUBICE
Series C
Faculty of Humanities
6 (2000)

SYSTÉMOVÉ INŽENÝRSTVÍ
V POSTMODERNÍ DOBĚ

Miloš Vítek
Univerzita Hradec Králové

Abstrakt: Selhání projektu moderny, které se projevilo v megazabíjení lidí, poškozování životního prostředí či v rozevírání vzdálenosti mezi bohatými a chudými, přináší otázky též k pojmu systém. Připomínají se názory filosofů Erica Voegelina o systematickém falšování skutečnosti jako formě odcizení a Jean-Francoise Lyotarda o opuštění metanarativních příběhů a stupňování nesouměřitelného za postmodernismu. Tyto názory se pokládají za výzvy pro systémový přístup nové generace a diskutují se některé náměty.

„Komunismus a globalizace jsou jen dvě různé verze a dvě různá stadia toho samého fundamentalistického náboženství – růstu Růstu.“

Václav Bělohradský

1. NÁMITKY PROTI BUDOVÁNÍ SYSTÉMŮ

Ve filosofii XX. století se setkáváme s výhradami k budování systémů. Tak Eric Voegelin (1901 – 1985) často užíval pojem *řád*, aby označil strukturu skutečnosti, jak je zakoušena člověkem. Člověka přesahuje řád, který nevytvořil, zejména řád kosmický. O přizpůsobování člověka řádu svědčí dochované symboly z paleolitu, literární dokumenty v Egyptě od třetího tisíciletí př. n. l. atd. Ve stejných památkách se setkáváme s vyjádřením *ne-řádu*, jenž je obsažen ve stavech krajního odcizení, kdy se smrt může jevit jako vysvobození (5).

Uspořádání zkušenosti *ne-řádu* lze nalézt u stoiků v pojmu *odcizení* (alotriosis), jímž se označuje opuštění vlastního já konstituovaného napětím k božskému základu bytí. Dále pak systémy myslitelů, jako byl Hegel, jsou systemizacemi stavu odcizení, když božský rozum je odmítnut v rámci sebetvorby (egofanie) člověka.

V moderní době znamená *budování systémů* interpretaci skutečnosti na základě deformovaného bytí. Ačkoli již Platón věděl, že skutečnost není systémem, předstává její interpretace v systematické podobě falšování skutečnosti. Padělání skutečnosti v politice a managementu je důležitým činitelem *ne-řádu* v současnosti. Proti systematizujícímu myšlení je třeba postavit rozsáhlé historické znalosti jak vzhledem k politickým dějinám, tak k dějinám intelektuálních a duchovních jevů.

Z tohoto důvodu nelze podat dějiny politických idejí jako systém. Od idejí, deformujících pravdivost zážitků, je nutno přejít ke zkušenostem skutečnosti, které dávají vzniknout různým symbolům. Zkušenost skutečnosti interpretuje sebe sama, užívání jazykových symbolů nad původní zkušeností může zdegenerovat v prázdnou hru. V moderní době nabývají vývojové směry na rozmanitosti do té míry, že vzorové představy Comta, Hegela, Marxe jsou zastaralé a rozplynuly se do množství diferenciacních aktů.

Znovuzískání skutečnosti v protikladu k jejím současným deformacím vyžaduje značné množství práce a neobejde se bez filosofie, vytvářející zásadní kategorie bytí, zkušenosti, vědomí a skutečnosti. Bludiště zkorumpovaného jazyka je živeno tím, že intelektuálové dávají slovům takový smysl, jaký se jim právě zamane. Ideologické deformace a úchytky dospívají až k odmítnutí vnímat, které nedovoluje klást otázky, které by celý systém mohly okamžitě vyhodit do povětří. Prvotní zkušenosti se přitom netýkají smyslových vjemů, ale celých struktur (například struktur matematických).

Při řešení problému odcizení je nezbytný obrat směrem k božskému základu (epistrophe) protikladný odvracení se od základu (apostrophe). Tak se prosazují stavy řádu a ne-řádu v lidském bytí; v protikladu k dezintegraci, dezorientaci a nepochopení vyvstávají opačné tendence, které mají lidskému vědomí vrátit plnost skutečnosti.

Podle Voegelina máme za sebou dvě století těžkého zkreslování skutečnosti, přičemž modernu označuje za vyjádření deformovaného bytí. Nadějí zůstává etnicko-kulturní rozrůzněnost lidstva přes nesmírné snahy impérií o svou expanzi. V tomto ohledu Evropa vlastně neexistuje, nýbrž setkáváme se v ní s množstvím vyhraněných a uvědomělých etnických kultur, netvořících ani na křesťanském základě civilizační jednotku.

Projevuje se obrovská moc masových médií ovládaných intelektuálním *establishmentem*. Překrucování faktů a úmyslné lhaní vedou k vědomému rozchodu se skutečností a k násilné agresivitě spojené se sledováním vlastních utopických snů. Kromě novinářů a televizních reportérů zasáhla nákaza hluboko do akademického světa. Dnes jsme tak konfrontováni s masivní společenskou silou agresivní intelektuální nepoctivosti, která proniká akademickým světem i jinými částmi společnosti.

V moderní době bylo očekávání božského zásahu nahrazeno požadavkem přímého lidského zásahu, v jehož důsledku má povstat nový svět (podle Marxe k tomu dojde v průběhu násilné revoluce). Filosofie ale ukazuje, že proces dějin se pohybuje mezi (in-between) skutečností tohoto a onoho světa. V procesu dějin se v lidské přirozenosti prosvětluje její eschatologický osud. Filosofii XX. století připadá úkol zápolit s klimatem mínění (climate of opinion), přičemž musí vstříbat obrovský pokrok věd a spojit jejich poznatky s porozuměním bytí.

Nejnověji se u nás ke stejným problémům vyslovuje Václav Bělohradský v Dopise iniciátorům Impulsu 99 (uveřejnilo Právo, 19. 8. 99). Devadesátá léta se prudce rozeběhla novým směrem, kterému říkáme *globalizace*. Ta přinesla velkou kulturní diskontinuitu, novou neprůhlednost, planetární pluralitu a mobilitu informací, obrazů, zboží a lidí. Největším problémem dnešní doby je rozpor mezi logos a bios: boj o ekologicky inspirovanou etiku se stává sjednocujícím motivem veřejného prostoru. Dnešní konflikt mezi intencemi systému a intencemi života nás vláčí ke katastrofě těžko představitelných rozměrů.

Také Bělohradský se ptá: Co jsou ale reálné problémy? A odpovídá, že je to globální oteplování planety, které probíhá rychleji a ničivěji, než se předpokládalo. Používání aut a létání přes Atlantik je stejně nemorální jako vraždění a zneužívání dětí. Přesto vlády spěchají, aby nás přesvědčily, že máme konzumovat stále víc. Názor, že reálné problémy naší země vyřeší brzká integrace do evropských struktur, je výrazem euroamerického civilizačního šovinismu. Ten se též v podobě mediální moci USA stává největší hrozbou pro celou Zemi.

Připomeňme známé poznatky Michela Croziera o *byrokracii* jako organizaci, která svým příslušníkům umožňuje dlouhodobý únik z nutnosti řešit reálné problémy. Exaltace hledisek lidí uvnitř organizace (insiders) při lhostejnosti ke zkušenosti lidí vně organizace (outsiders) znamená nakonec vyškrtnutí informací o vnějším světě. Hlediska outsiderů jsou v jazyce insiderů předem orazítkována jako nekompetentní a nereálná.

Bělohradský opakuje otázky: Co se to s námi děje? Má být současný konzumní konformismus nejvyšším stadiem demokracie a výsledkem dvoutisíciletého boje za nezávislost úsudku a svobodný veřejný prostor? Jsme ještě schopni bránit demokratický veřejný prostor, který globalizace banalizuje a vyprazdňuje?

Největším reálným problémem podle něho je archaičnost západních právních kategorií, například pojmu soukromé vlastnictví. Právní řád není než cynickým nástrojem hegemonie bohaté menšiny lidstva nad chudou většinou. Právo se mění v univerzální alibi, které umožňuje člověku devastovat svět. Euroamerické právo je fasáda umožňující funkcionářům struktury obalamutit své svědomí.

Po konci studené války se od poloviny 90. let vojensko-průmyslově-administrativní mloch probral z omráčení a chce zpět své ušlé zisky. Demokratické společnosti se uzavírají a nejsou už schopny měnit své naprogramování.

1. POSTMODERNÍ SITUACE A SYSTÉMY

Selhání moderny, pojmenovaná Osvětím nebo Hirošima, vedou k nedůvěře k metapříběhům, vyprávěným osvícenstvím o tom, jak hrdina přispívá k dobrému eticko-politickému účelu. Studium postmoderní společnosti, k níž spějeme, je méně věcí teorie systémů a více věcí pragmatiky řečových her, kde k invenci nového dochází uprostřed názorové různosti (3).

Jistá nedůvěra postihuje také konsensus, dosahovaný v komunikativním jednání a diskursu podle Jürgena Habermase, neboť i v tom případě je nutné násilné sjednocení heterogenní řečové hry. O to více je nekonzistentní logika optimální výkonnosti systémů, která žádá současně méně práce (úspory nákladů) i více práce (snížení nezaměstnanosti), a stručně se vyjadřuje pravidlem: buďte operativní nebo zmizte!

Postmoderní vědění, o němž uvažuje Jean-Francois Lyotard, není pouze nástrojem moci. „Zjemňuje naši vnímavost pro různosti a stupňuje naši schopnost snášet nesouměřitelné. Svoji rozumnost nenachází v homologii expertů, nýbrž v paralogii vynalézajících.“ (3, s. 99)

Řečové hry, s jejichž studiem začal Ludwig Wittgenstein, rozlišují různé kategorie výpovědí (denotativní, performativní, preskriptivní atd.) pro vyjádření popisu, oznámení, rozkazu, slibu, otázky apod. Pro každou kategorii výpovědí jsou stanovena pravidla užití podobně jako u šachové hry. Mluvit potom znamená zápasit ve

smyslu obecné agonistiky. Neustálé vynalézání obrátů a smyslu skýtá nejen velkou radost, ale přispívá též k utváření společenských vazeb.

Chápání společnosti jako jednotného samoregulačního systému u Talcotta Parsonse nebo nověji Niklase Luhmanna (2) sleduje představu neustálého růstu za cenu vnitřního přeorganizování celku. Méně se tu počítá s kritickou funkcí, která je možná jen tehdy, kdy společnost netvoří integrovaný celek a zůstává v ní určitý princip opozice (reflexivní neboli hermeneutický přístup). Inovace pak odpovídají neočekávaným tahům a přemístěním partnera v systému.

V postmoderní situaci lze regulační i reprodukční funkce stále více odnímat úředníkům a svěřovat automatům, které disponují potřebnými informacemi. Vládnoucí třídu tvoří politikové, ale ti, co rozhodují: ředitelé podniků, vysocí státní úředníci, představitelé velkých organizací. Role komunikační složky je stále evidentnější a řečové hry v komunikačních uzlech představují minimální vztah, bez něhož nemůže být společnosti.

Sociálně lze nazírat jako pružnou síť řečových her, kde hovořící mění hru od jedné výpovědi k druhé. Lze říci, že dosavadní matematická teorie her jen málo zachycuje novou situaci. Ani psychologické pojetí hry příliš nepomáhá, neboť jsou tu věci, které se nesmějí říkat, jiné výpovědi se preferují a existují způsoby, jak se mají říkat. V tomto ohledu se posouvají hranice takové staré instituce, jakou je byrokracie.

Vědění (knowledge, Wissen) se neredukuje na vědu, ani na poznání. Kromě denotativních výpovědí obsahuje i představy dovednosti, správného chování, umění naslouchat atd. Lze na ně uplatnit nejen kritéria pravdivosti, ale i kritéria výkonnosti (performance), kritéria estetická (krásy) a kritéria etická (spravedlnosti a štěstí). Vedle formalizovaného vědeckého myšlení existuje ještě tradiční narativní vědění, připouštějící pluralitu řečových her v rámci dané kultury.

Pragmatika vědeckého myšlení rozlišuje hru bádání a hru výuky. Ve hře bádání se v XIX. století zdůrazňovala verifikace a ve XX. století falzifikace jako horizont konsensu. Ve hře výuky nejprve vyučující učí tomu, co ví, postupně je ale studující odborníkem seznamován i s tím, co neví a co patří k dialektice bádání. Hra dialogu v sobě spojuje funkce bádání i výuky při směřování ke konsensu (homologia).

Ve vysokoškolské výuce se předává uspořádaná zásoba poznatků. Didaktika může být svěřena strojům, spojujícím klasické knihovny, databanky a inteligentní terminály. Pedagogika musí studenty učit rafinovanější řečové hře, potřebné k dotazování. Částečné nahrazení učitelů stroji souvisí s nahrazením otázky: Je to pravdivé? otázkou: Dá se to prodat? resp. Je to efektivní? S tím se otevírá trh operativních komponent, jakými jsou zejména databanky jako encyklopedie zítřka. Didaktika stále více znamená schopnost aktualizovat údaje pro řešení problému „zde a nyní“.

Produkcí vědění (výzkum) je stále méně možné oddělovat od předávání vědění (publikace). Způsoby předávání poznatků je možné zjednodušovat a uplatnit masově. Pro vymýšlení nových tahů a nových her jsou kompetentní interdisciplinární týmy (spíše než univerzitní profesori) a pro předávání poznatků slouží sítě pamětí (včetně internetu).

Ve vědě se znovu otevírá rozprava (diskurs) o pravidlech platnosti (legitimity, pravdivosti) poznatků. Pragmatika vědeckého vědění má málo společného se sledováním efektivnosti (eficiency) a výkonnosti (performance). Staví do popředí vynalézání nových tahů, dokonce i nových pravidel řečových her. Nové vědecké zaměření nutí korigovat i pojem systému.

Pojem výkonnosti předpokládá pojem *systému* založený na stabilním vztahu mezi vstupem a výstupem, který je v zásadě vypočitatelný. Vývoj systému odpovídá předvídatelné dráze a může být popsán spojitými funkcemi. Zcela přesné změření stavu („mapy“) systému bývá prakticky nemožné, neboť by vyvolalo závratné náklady. Podobně dokonalá kontrola by snižovala výkonnost, kterou má zvyšovat (byrokracie dusí podsystémy, které kontroluje). Odtud vychází teorie fuzzy (neostrých) systémů, teorie fraktálů či teorie katastrof.

V postmoderním diskursu zůstává prioritní formou „drobný příběh“, zajišťující imaginativní vynalézavost, zatímco princip konsensu se jeví nepostačujícím. Inovace, zužitkovaná systémem ke zlepšení jeho efektivity, je nahrazována *paralogií*, poskytující tahy, jejichž význam bývá zprvu nedoceněn. Tato charakteristika implikuje nepředvídatelnost objevů a okamžik konsensu odsouvá na pozdější dobu.

Liotard soudí, že teorie systémů a jejich legitimizace nemají vědecký základ a ani společnost nemůže být popsána podle systémového paradigmatu. Přesto se systém může prezentovat jako avantgardní stroj, který lidstvo strhuje za sebou tím, že je odlidšťuje, aby je pak znovu zlidštil.

Chování systému, jak je popisuje též N. Luhmann, je *terroristické* proto, že své efektivity dosahuje vyloučením protivníka z řečové hry. Bude mlčet nebo dá svůj souhlas, jinak mu bude znemožněno hrát: „Přizpůsobíte své aspirace našim účelům, jinak...“ Zavádění telematických technologií nevyhnutelně vede ke vzniku nových tenzí uvnitř systémů, které ale často zlepšují jejich výkony.

V tomto pohledu neskýtá věda model stabilního systému, ale je otevřeným systémem v tom, že podněcuje zrod myšlenek. Ve vědě již neexistuje žádný obecný metajazyk, který by dovolil ztotožnění se systémem a nakonec i s terorem. Společenská pragmatika navíc nemá jednoduchost pragmatiky věd: ve velkém rozsahu se v ní proplétají heterogenní výpovědi denotativní, performativní, preskriptivní, technické, hodnotící aj. Pokládá se za nemožné formulovat metapreskripcie společné všem řečovým hrám.

Pokud se chceme vzdát systémového teroru, je nutno přistoupit na časoprostorově omezené argumentace týkající se metapreskripcí, tj. každý konsensus musí být dočasný a lokální. Dočasná úmluva fakticky nahrazuje trvalou instituci. K systémům nelze najít nějakou alternativu, ale je třeba vzít na sebe odpovědnost za jejich pravidla a výsledky.

To souvisí s informatizací společnosti, kdy veřejnost bude mít volný přístup k pamětem a databázím. Řečové hry budou mít něco z her s nenulovým součtem (kooperativních) i z her s neúplnou informací (jak to odpovídá touze po neznámém).

3. NĚKTERÉ NÁMĚTY PRO OTEVÍRÁNÍ SYSTÉMŮ

Původní myšlenku Karla Poppera o postupném sociálním inženýrství jako cestě k *otevřené společnosti* důsledně sledujeme v českém systémovém inženýrství, které má více než třicetiletou tradici.

Proti otevřeným systémům působí globalizace v takovém rozsahu, že známý sociolog Ralf Dahrendorf nevyklučuje, že stojíme na prahu *autoritativního století*. Globalizace probíhá samočinně jako internacionalizace ekonomik. Po celém světě ve skutečnosti působí jen málo firem, šance organizovaných tržních zón jako EU, NAFTA nebo ASEAN se budou muset teprve potvrdit. Globalizace probíhá v pros-

toru, pro který dosud nebyly nalezeny nástroje kontroly, narušuje demokratické občanské společnosti a demokratické instituce nahrazuje nedůslednou komunikací mezi atomizovanými jednotlivci (1).

Směřování ke globalizaci napomáhá spíše autoritativním než demokratickým režimům. Pro XXI. století jako století autoritarismu hovoří podle Dahrendorfa tyto důvody:

a) internacionalizace hospodářství přináší důsledky, jimž se jednotlivci nemožnou vyhnout, abfundamentalismus (integristus) a agresivní regionalizace vedou shodně k autoritářským vedoucím strukturám, absamo udržení práva a pořádku přivádí na scénu nekompromisní autoritářská opatření,

b) ve světě práce dochází přinejmenším ke ztrátě sociální kontroly a k jejímu nahrazování nátlakem státu, abatraktivita asijského kapitalistického modelu obrací pozornost k růstu hospodářství s menší mírou demokracie a solidarity.

Již dnes se utváří celosvětová třída těch, kteří surfují nejen na internetu, ale na celém krásném světě – ať to jsou Bill Gates, Richard Branson či jiní. Opačný směr obratu k prostorům menším než jsou národní státy hlásá nový regionalismus, nový lokalismus, nové komunity, novou religiozitu a koneckonců nový fundamentalismus především ve sféře víry a rozumu.

Globalizaci urychlují důsledky technických možností, jako jsou:

a) deregulace v USA, Velké Británii a jinde zejména jako zavedení plovoucích kurzů měn, liberalizace obchodu a služeb (pod vlivem GATT a nověji WTO),

abnové podnikatelství, jehož symbolem bylo Silicon Valley v Kalifornii,

b) rozvojové země se mohou rozhodnout mezi zbohatnutím a chudobou (v prvním případě se jedná o jihovýchodní Asii, Latinskou Ameriku, Čínu a Indii, v druhém pak o Afriku).

Naopak omezení globalizace nacházíme ve veřejné sféře, která přímo nekonkuruje jiným zemím a regionům, ve *veřejné správě*, pečující o právo, pořádek, vzdělávání, zdravotnictví, sociální služby a o správu daní, a také v oblasti služeb, která se vzpírá tlaku globalizace.

K pozitivům globalizace se řadí otevření netušených životních šancí milionům lidí zejména v rozvojových zemích, zvyšování životní úrovně (wealth of nations) všude a sám velký svět znamená velkou šanci. K negativům patří růst nezaměstnanosti, zvyšování špičkových platů, vznik kategorie mimořádně bohatých lidí, úpadek středního stavu a ohrožení sociální soudržnosti.

Současný *rozmach religiozity* na globální i regionální úrovni se projevuje v revitalizaci islámu, dynamice křesťanství i mimo atlantickou kulturu, výzvách buddhismu a orientálních duchovních škol mimo země svého původu. Katolická církev se propracovává k nové podobě své katolicity: poslední encyklika Jana Pavla II. Fides et ratio se dovolává dialogu víry s filosofií a vědou. O přechod k vnitrokatolickému ekumenismu, tj. od katolicismu ke katolicitě, se pokusil druhý vatikánský koncil (1963 – 65). Vyslovil se pro dialog s moderním světem namísto pokusů o poručníkování.

Napětí v katolické církvi, zejména mezi tradicionalisty a progresisty, se v posledních letech prohloubilo a začíná připomínat dobu těsně před reformací. Jan Pavel II. v encyklice Centesimus annus podporuje ekologické snahy, vědomí odpovědnosti za přírodní životní prostředí a péči o morální klima společnosti.

Karel Skalický, děkan Teologické fakulty v Českých Budějovicích, se domnívá, že dnes se od zásad druhého vatikánského koncilu spíše ustupuje a narůstá sna-

ha Vatikánu všechno kontrolovat (viz Listy č. 4/1999, s. 56). I v ekumenismu došlo podle něho v poslední době ke stagnaci: působí tu obava otevřít se jiným a tím se vystavit nebezpečí. Stále nevyřešen zůstává jeden základní problém: co je to duchovní moc a jak se má vykonávat. Duchovní moc církve zpravidla sklouzne do pozemské silové hry a stane se světskou. Vertikálně aristokratická struktura se chová pod různými ideologickými hlavičkami podobně – ať jde o křesťanství nebo marxismus-leninismus. Uzavírá svým osobním pochopením, že Pravdu nelze vlastnit, ale lze jí jen sloužit.

Z početných knih o *informační společnosti* zmíníme nakonec novou práci Johna Naisbitta *High tech – high touch*. Autor zde vysvětluje, že vyspělá informační a telekomunikační technika (high tech) se razantně dotýká (high touch) všech oblastí života. Dnes sociální změny nestačí držet tempo s postupem nových technologií, mnozí lidé se cítí zahlceni, dezorientováni a opuštěni.

Naisbitt žádá smysluplné a lidské použití technologií. Umění, literatura, hra, náboženství, příroda a čas jsou rovnocennými partnery technologie, protože zajišťují rovnováhu a živí duši. Nové pochopení technologie vyžaduje též poznat okamžik, kdy potlačit technologii, ujasnit místo, jaké by technologie měla zaujmout v životě, a začlenit nejen technologické zázraky, ale i duchovno do každodenního života. High tech – high touch učí, jak žít jako lidská bytost ve věku ovládaném technologií. Je to hledání významu – shrnuje J. Naisbitt (viz též *Moderní řízení*, č. 7/1999, s. 12).

Zmíněné výzvy a podněty pro systémové přístupy nejsou v českém systémovém inženýrství novinkou. Již po třicet let věnujeme pozornost tvrdým systémům, které v sociálně ekonomickém prostředí nabývají autoritářských rysů. Zhruba dvacet let ověřujeme použitelnost metodologie měkkých systémů (soft systems methodology) se zvýrazněním lidského faktoru. V posledních letech se systémové inženýrství u nás vědomě a obsáhle zabývá filosofickými, etickými, politologickými, pedagogickými a dalšími aspekty výzkumu a výuky systémových disciplin (4).

ZÁVĚR

Na prahu XXI. století očekáváme nárůst počtu systémů nejrůznější povahy. Nutno počítat s bezpočtem tvrdých, nedemokratických a autoritativních systémů, samostatně vznikajících v globálním i lokálním měřítku. Prosazování měkkých, demokratických a otevřených systémů zůstává významným úkolem systémové teorie a praxe. Systémové inženýrství může do budoucna navázat na koncepci sociálního inženýrství (K. Popper) i na konkrétní výsledky systémového inženýrství u nás (Z. Dráb). Za zvláště důležité považujeme spojovat filosofické, etické a historické pohledy s přístupy sociálními, ekonomickými, ekologickými, informačními a technologickými. Toto provázání odlišných hledisek se bude zřejmě výrazněji než dosud lišit mezi jednotlivými „zde a nyní“.

Literatura:

1. Dahrendorf, R.: Na prahu autoritativního století. Listy, XXIX, 3:67-72, 1999.
2. Luhmann, N.: Die Gesellschaft der Gesellschaft. de Gruyter, Berlin 1998.
3. Lyotard, J.-F.: O postmodernismu. Filosofický ústav AV ČR, Praha 1993.

4. Vítek, M. (ed.): Skutečnost, řád, výchova. Sborník XXX. vědecké konference o systémovém inženýrství SI 98. Gaudeamus, Hradec Králové 1998.
5. Voegelin E.: Vzpomínky na život a filosofii. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 1998.

Summary:

System Engineering in Postmodern Time

The failure of the modernity project signaled by the meta-killing of people, by demaging the environment or by enlarging the gap between rich and poor brings questionmarks also upon the notion of system. Opinions of philosophers are quoted, e. g. of Eric Voegelin about a systematic falsification of reality in the form of alienation or of Jean-Francois Lyotard about a leaving of meta-narrative stories and a gradation of the uncomparable in postmodernism. Such opinions are taken as challenges for the system approach of a new generation and some suggestive proposals are discussed.